

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ БАТЬКІВ СТУДЕНТІВ ТЕХНІКУМІВ

© Макаренко В. В., 2016
<http://orcid.org/0000-0002-8667-270X>

У статті розглянуто головні проблеми взаємодії педагогічного персоналу технікуму з батьками студентів; розкрито роль сім'ї як традиційного соціального інституту у формуванні особистості дитини, її кризис у сучасних умовах України, що призвело до зниження ефективності її виховних функцій та й значно ускладнило соціалізацію підростаючих поколінь; виокремлено й схарактеризовано основні напрями педагогізації батьків з метою посилення виховного потенціалу сім'ї; розкрито особливості вивчення сім'ї за допомогою анкетування, листування з батьками, відвідування сімей; уточнено форми і методи роботи з батьками.

Ключові слова: студенти технікуму, виховання, педагогізація батьків, взаємодія з сім'єю.

Макаренко В. В. Формирование педагогической культуры родителей студентов техникумов.

В статье рассмотрены главные проблемы взаимодействия педагогического коллектива техникума с родителями студентов; раскрыта роль семьи как традиционного социального института в формировании личности ребенка, ее кризис в современных условиях Украины, что привело к снижению эффективности ее воспитательных функций и существенно осложнило социализацию подрастающих поколений; выделены и охарактеризованы ведущие направления педагогизации родителей с целью усиления воспитательного потенциала семьи; раскрыты особенности изучения семьи при помощи анкетирования, переписки с родителями, посещения семей, бесед с родителями; уточнены формы и методы работы с родителями.

Ключевые слова: студенты техникума, воспитание, педагогизация родителей, взаимодействие с семьей.

Makarenko V. V. Formation of pedagogical culture of parents of students of technical schools.

The main problems of cooperation between pedagogical staff of the secondary technical school and the parents of school students are considered; pedagogical training of the parents is discovered; the role of a family in the formation of individuality of a child, its crisis as a traditional social institution in the current conditions of Ukraine that resulted in reducing the effectiveness of its educational functions and complicating the process of socializing of new generations is revealed; the main

approaches of parents' training aimed to enforce educational potential of a family are outlined and characterized; the peculiarities of studying a family through conducting surveys, interactive e-mailing, visiting families, speaking to the parents are shown; the modes and methods of interaction with parents (teacher-parent meetings, organizing public lectures for parents, tutoring, parents' disputes) are specified; two different groups of parents with regard to upbringing a child are called; the ways to find relevant solutions due to particular pedagogical problems are marked.

Key words: *the students of the secondary technical school; education; parents' training; interaction with a family.*

Актуальність і постановка проблеми дослідження пов'язана з роллю сім'ї як невід'ємного компонента структури суспільства у формуванні підростаючих поколінь.

Сім'я – це унікальна спільність, яка виконує важливі функції в суспільстві, одна з яких – народження та виховання дитини. Сім'я стоїть біля витоків особистісного розвитку дитини, саме в сім'ї формуються основи її характеру, закладається духовна основа її особистості, формується ставлення до праці, до моральних цінностей, світогляд, національний дух, висока моральність, здійснюється трудова підготовка, відбувається громадянське змушнення. Саме сім'я протягом років є для дитини одночасно і трудовим колективом, і простором для відпочинку, і місцем виявлення найкращих людських почуттів: дружби, любові, співстраждання. Як свідчать численні психолого-педагогічні дослідження, батьківська любов, увага, піклування, вимогливість і захист, м'які емоційно-інтимні форми спілкування з дітьми створюють найбільш сприятливі умови для розвитку й реалізації дитиною її духовного та інтелектуального потенціалу.

Але батьки та матері є ще й носіями суспільних норм, традицій, моралі, тому засвоєння їх наступними поколіннями визначається авторитетом їхніх особистостей. Отже, сім'я як соціальний інститут – відповідальна за весь комплекс відтворення особистості, бо вона є для дитини тією мікромоделлю суспільства, через яку засвоюється його духовна культура.

Проте останні десятиріччя в Україні ознаменувались глибокою кризою не тільки суспільних відносин, але й інституту сім'ї. На жаль, на фоні вимушеного безробіття, матеріальних нестатків, зниження рівня життя більшості населення, його соціального розшарування, невизначеності ціннісних орієнтирів, психологічного дискомфорту виникли зміни в цінностях самої сім'ї як традиційного соціального інституту. У сучасній українській родині

спостерігаються такі явища як бездуховність, скептицизм, соціальна інертність, відчуженість та нетерпимість у стосунках між членами сім'ї, що, насамкінець, негативно вплинуло на виховну функцію сім'ї й значно погіршило виховну діяльність батьків.

Відтак, однією з важливих і складних проблем педагогічної громадськості сьогодні є формування педагогічної культури батьків як успішного чинника соціалізації підростаючих поколінь.

Аналіз досліджень. Проблему формування педагогічної культури батьків у контексті загальних проблем сімейного виховання розглядали О. В. Бондаревська, І. В. Гребеннікова, Ю. В. Грицкова, А. О. Пінт, В. О. Сухомлинський та інші; питання педагогічного всеобучу та самоосвіти батьків проаналізовано Т. В. Воліковою, І. М. Капраловою та іншими; діяльність громадських закладів із формування педагогічної культури батьків висвітлено В. А. Маїшевою, О. І. Мальцевою, І. М. Чередовим, А. І. Хрипковою та іншими. Сучасний стан проблеми розкрито в дослідженнях Т. Ф. Алексеєнко, В. Я. Титаренко та інших.

Мета статті: на основі аналізу педагогічної літератури і досвіду роботи з'ясувати і розкрити основні напрями формування педагогічної культури батьків студентів технікумів.

Виклад основного матеріалу.

Важливою складовою навчально-виховного процесу у Харківському радіотехнічному технікуму є організація роботи з батьками, родинами студентів. Її метою є підвищення педагогічної культури й виховного потенціалу сучасної української сім'ї, збереження її традицій, морально-етичних норм, ціннісних орієнтацій, соціальних установок.

Організація роботи з батьками в технікумі багатоаспектна і має суттєві педагогічні можливості. Успіх в організації цієї роботи значною мірою залежить від куратора, зокрема, від його психолого-педагогічних знань, професійних умінь і навичок. Він є першим, хто встановлює контакт із сім'єю студента, тому його компетентність в очах батьків стає обличчям технікуму.

Організація роботи з батьками студентів технікуму здійснюється за такими основними напрямками: вивчення сімей студентів та їхнього виховного потенціалу; залучення батьків у навчально-виховний процес; формування педагогічної культури сучасної сім'ї та допомога батькам у психолого-педагогічній самоосвіті; корекція виховної діяльності родини з різними типами сімейного неблагополуччя.

Робота вихователя із сім'єю розпочинається із вивчення сім'ї у площині розуміння виконання нею своєї виховної функції. Програма вивчення сім'ї складається вихователем-куратором і зазвичай включає в себе ознайомлення з такими питаннями: тип сім'ї (повна, неповна); кількість дітей у сім'ї; житлові й матеріальні умови; професія та освіта дорослих членів сім'ї, їхній культурний рівень; характеристика сімейної атмосфери (доброзичлива, дружелюбна, байдужа, пригнічуюча); сім'я гармонійна чи проблемна; стиль сімейного виховання (ліберальний, демократичний, авторитарний, постійний чи нестійкий); узгодженість усіх членів сім'ї у вихованні дітей, відсутність у сім'ї конкретної системи виховного впливу; хто з батьків приділяє більше уваги дітям; наявність батьківського авторитету для дітей; ставлення батьків до навчального закладу (батьки постійно підтримують зв'язок чи він має випадковий характер; батьки уникають контактів з викладачами та вихователями).

Формами вивчення сім'ї та її виховного потенціалу є відвідування сім'ї студента, анкетування батьків, листування з батьками, письмове опитування, запрошення батьків до технікуму, бесіди з ними. Крім того, можна як непрямий метод вивчення сім'ї використовувати творчі роботи дітей («Вихідний день нашої сім'ї», «Щасливий день у нашій сім'ї», «Праця моїх батьків» та інші).

Багато відомостей про конкретного студента куратор може дізнатись з бесіди з батьками, поставивши такі запитання: наявність постійного робочого місця студента; організація навчальної праці (чи прагне самостійно виконувати домашні завдання чи очікує на допомогу від батьків; чи можуть батьки надати цю допомогу; чи швидко стомлюється при виконанні домашніх завдань; з яких предметів починає виконання домашніх завдань, скільки часу витрачає на їх виконання; чи перевіряє якість виконання домашніх завдань шляхом переказу, відповідей на запитання; чи дотримується режиму дня; як ставиться до успіхів та невдач у навчанні); як проводить дозвілля (чи є улюблена справа; чи бувають сімейні відвідування цирку, театру, художнього музею; чи займається спортом; чи спілкується з однолітками, однокурсниками); чи має постійні доручення в сім'ї, як сумлінно їх виконує); хто з батьків або членів сім'ї має авторитет у дитини тощо.

Підсумки й аналіз вивчення сім'ї здійснюється куратором систематично. Бажано ввести спеціальний «Щоденник вивчення сім'ї», у якому періодично робити короткі записи, доповнюючи його впродовж усього періоду навчання студента у технікумі.

Вивчення сімей студентів запропонованими методами допомагає вихователеві отримати узагальнені дані про атмосферу конкретної сім'ї, взаємини між членами сім'ї, характер та особливості сімейного виховання, що сприяє встановленню неформальних взаємин між педагогами і батьками, створенню бази співпраці щодо виховання студента сім'ї та навчального закладу. Вивчення сімей також допомагає визначити дисфункційні сім'ї (де батьки зловживають алкоголем, наркотиками, не займаються вихованням дітей, спонукають своїми вчинками та діями дітей до девіантної поведінки); сім'ї, які потребують педагогічної допомоги та корекції у вихованні студентів; виявити питання до змісту педагогічного всеобучу батьків.

У практичній роботі з батьками в технікумі використовуються як колективні, так і індивідуальні форми роботи: батьківські збори, батьківські конференції, лекторії, батьківські ринги, батьківські дні в технікумі, педагогічні практикуми, бесіди, індивідуальні консультації.

Пріоритетним аспектом в організації роботи з батьками є організація педагогічного всеобучу батьків з метою підвищення їхньої педагогічної культури.

Так, батьківські збори проводяться кожен семестр. Тематика і форма батьківських зборів різноманітна: лекції («Пріоритетні напрями і завдання родинного виховання на сучасному етапі розвитку державі», «Допомога школярам у навчанні» та інші); рекомендації для батьків видатних українських педагогів (зокрема, А. С. Макаренка «Про батьківський авторитет» та В. О. Сухомлинського «Поради батькам»), обмін досвідом виховання в сім'ї. Крім того на батьківських зборах аналізуються навчальні досягнення студентів, їхні можливості, якість знань, їх пізнавальна й моральна мотивація.

Зазвичай, перші батьківські збори на першому курсі присвячуються пріоритетним напрямам і завданням виховання дітей у сім'ї. Куратор наголошує, що найбільш актуальним як для української родини, так і для всієї освітньо-виховної системи країни, найважливішим завданням є формування особистісних якостей громадянина України, які включають в себе національну свідомість, розвинену духовність, моральну, художньо-естетичну, правову, трудову, фізичну, екологічну культуру; розвиток індивідуальних здібностей і таланту. А найвищою метою виховання дітей як у родині, так і в навчальному закладі, є забезпечення високого рівня освіченості й вихованості свідомого громадянина. Куратор акцентує, що сімейне виховання є найпершою,

природною і постійною ланкою виховання й окреслює ті завдання виховання, які кожна сім'я повинна ставити повсякчас:

- моральне виховання в сім'ї повинно забезпечити виховання любові до рідної землі, свого народу, його культури та мови, розвиток гуманних почуттів, доброзичливості і приязні до людей, правдивості, людяності, здатності виявляти турботу про молодших, милосердя до слабших і людей похилого віку, засвоєння моральних цінностей та ідеалів, також – етичних норм у взаєминах між близькими дітьми і в суспільному оточенні;

- трудове виховання в умовах сім'ї передбачає насамперед включення дитини у спільну з дорослими діяльність, її постійну участь у господарських справах, що виховує старанність, дбайливість, колективізм, привчає дитину рахуватися з інтересами інших людей, розвиває бережливість, свідомість, відповідальність, уміння розпоряджатися своїм часом і планувати свою роботу, привчає поважати буденну, хоча не завжди цікаву, але потрібну всім домашню роботу, також цінувати і поважати працю старших;

- правове виховання дітей у сім'ї має забезпечити, передусім, знання і дотримання членами сім'ї і дітьми норм Конституції, прав і свобод громадян, повагу до народних символів і національної символіки, визнання державного герба, гімну, сформувати негативне ставлення до проявів беззаконня, проступків і правопорушень.

Відомо, що батьків, як вихователів, можна умовно поділити на дві великі групи. Одні з них вважають, що успіх у вихованні залежить від керівництва молоддю, абсолютного підкорення дитини волі дорослого. Інші вважають основу виховання у доброму ставленні до дитини. Проте лише жорстокість або доброта не дають успішності у вихованні, коли не враховувати основних правил сімейного виховання. Вони наступні:

- ніколи не братися за виховання у поганому настрої;
- слід чітко усвідомити, чого ви хочете від дитини, пояснювати їй це;
- надавати дитині самостійність;
- не підказуйте готового рішення, а показуйте можливі шляхи до нього;
- хваліть дитину за конкретний досягнений успіх;
- своєчасно робіть зауваження за певний невірний рух, поганий вчинок, помилку;
- оцінювати слід вчинок, а не особистість.

Індивідуальна консультація - є однією з найважливіших форм взаємодії виховання з родиною. Особливо вона необхідна на першому курсі: з одного боку, щоб перебороти занепокоєння батьків за своїх дітей – першокурсників, з іншого, - щоб краще пізнати інтереси студентів, їхні захоплення, визначити взаємостосунки батьків та дітей.

Відповідаючи на запитання батьків, в індивідуальній консультації – співбесіді можна однозначно в'яснити: чим цікавиться син чи донька; чи ділиться своїми планами та думками з батьками; який улюблений предмет у дитини; яку останню книгу вона прочитала; де вона проводить свій час після занять у технікумі, які телепередачі любить; яким чином виховується в сім'ї повага до старших; чи звертається увага в сім'ї на шанування рідної мови, виховання культури мови і мовлення; чи виховується у дитини самокритичне і вимогливе ставлення до себе; чи ставлять батьки перед собою формування у дітей єдність переконань та поведінки тощо. Одержану інформацію куратор також заносить у «Щоденник вивчення сім'ї».

Батьківські дискусії – одна з цікавих форм спілкування батьків, яка сприяє формуванню батьківського колективу. Така дискусія готується заздалегідь у вигляді відповідей на запитання з педагогічних проблем. На цю дискусію бажано запрошувати психолога. Запитання зазвичай вибирають самі батьки, або запропонує куратор групи. Наводимо приклад запитань запропонованих куратором групи до дискусії «Батьки як вихователі»: «Як Ви розумієте свій батьківський обов'язок; чи є у вашій сім'ї традиції, назвіть їх; скільки часу протягом тижня ви проводите з дитиною, які у вас взаємини з нею (чи можете ви: у будь-який момент залишити свої справи і зайнятися дитиною; порадитись із дитиною «на рівних»,...зійтись у помилці, яку ви допустили у ставленні до дитини;... вибачитись перед дитиною у разі потреби;... розповісти дитині про повчальний випадок із свого дитинства, який показує вас у невігідному світлі;... завжди утримуватися від слів та виразів, які можуть образити дитину тощо); як часто ви спілкуєтесь із дитиною; чи зважаєте ви на смаки й уподобання дітей; чи втручаєтесь ви в суперечки і конфлікти, які має ваша дитина; чи дозволяєте ви собі в присутності дитини критикувати вихователів і педагогічний колектив; чи маєте ви авторитет у ваших дітей, що ви робите для того, щоб діти поважали вас тощо».

На такій дискусії куратор як правило виокремлює для себе ті питання, які потребують педагогічної консультації. Додатково за допомогою листування з

батьками визначає зацікавленість кожного у конкретній педагогічній проблемі, одержавши відповідь на такі запитання: «Яку інформацію ви хотіли б отримати на батьківських зборах; які питання виховання вас особливо хвилюють; на що слід звернути особливу увагу вихователю у роботі зі студентами тощо».

Вважаємо, що широке запровадження різних форм, методів, технологій педагогізації батьків, сутність якої в загальних рисах як соціально – педагогічного явища полягає в навчанні батьків тому, що їм необхідно знати для виховання дітей, загалом підвищує виховний потенціал сучасної української сім'ї і сприяє формуванню особистості: її світогляду, національного духу, високої моральності, трудової підготовки, громадського змушнення, розвитку глибоких людських почуттів, любові до матері, батька, поваги до свого роду і народу, шани до рідної мови, історії і культури – що є основою сформованості педагогічної культури.

Література

1. Балакірева О. М. Диференціація життєвих шляхів молодого покоління залежно від факторів соціального середовища / О. М. Балакірева // Молодь України: стан, проблеми, шляхи розв'язання. – 2007. – № 13. – С. 6-9.
2. Гришова Ю. В. Педагогічна просвіта батьків на початку ХХІ століття / Ю.В. Гришова // Педагогіка та психологія : зб. наук. праць Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. – Х. : Курсор, 2008. – Вип. 33
3. Игошев К. Е., Минковский Г. М. Семья, дети, школа / К. Е. Игошев, Г. М. Минковский. – М., 1989. – 448 с.
4. Капралова Р. М. Работа класного руководителя с родителями / Р. М. Капралова. – М., 1980. – 190 с.
5. Макаренко А. С. Книга для родителей / А. С. Макаренко // Соч. в 7 т. – М., 1957. – Т. 4.
6. Сухомлинский В. А. Родительская педагогіка / В. А. Сухомлинский // Избр. пед. соч. в 5-ти т. – К., 1980. – Т. 5.
7. Стельмахович М. Г. Українська родинна педагогіка / М. Г. Стельмахович. – К. : 1996. – 228 с.
8. Чечет В. В. Умеем ли мы общаться с детьми / В. В. Чечет. – Минск, 1983. – 111 с.